

LOKMAN AS'IN NASİHATLERİ (2)*

Eüzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ hayri halkihî muhammedin ve âlihî ve sahbihî ve men tebahû bi- ihsânin ilâ yevmi'd-dîn...

Emma ba'dü, fa'lemû eyyühe'l-ihvân... Feinne efdale'l-kitâbi kitâbu'llâh... Ve efdale'l-hedyi hedyü seyyidinâ muhammedin salla'llâhu aleyhi ve selem... Ve şerre'l-umûri muhdesâtühâ, ve külle muhdesin bid'ah, ve külle bid'atin dalaleh, ve külle dalâetin ve sâhibehâ fi'n-nâr... Ve bi's-senedi'l-muttasılı ile'n-nebiyyi salla'llâhu aleyhi ve selleme ennehû kâl...

قَالَ اللهُ تَعَالَى مَنْ شَغَلَهُ ذِكْرِي عَنْ مَسْأَلَتِي
أَعْطَيْتُهُ قَبْلَ أَنْ يَسْأَلَنِي

(حل. والديلمى عن حذيفة)

RE.329/10 (Kâle'llâhu teâlâ: Men şegalehû zikrî an mes'eletî, a'taytühü kable en yes'elenî.)
Sadaka rasûlü'llâh, fi mâ kâl, ev kemâ kâl.

Aziz ve muhterem müslüman kardeşlerim!

Allah-u Teâlâ Hazretlerinin rahmeti, bereketi, selâmeti üzerinize olsun...

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

Başımızın tacı, gözümüzün nuru, efendimiz, rehberimiz Muhammed-i Mustafa SAS Hazretleri'nin mübarek hadis-i şeriflerinden bir miktarını burada okumaya devam edeceğiz.

Dersimizin izahına geçmeden önce, evvelen ve hassaten peygamberimiz Muhammed-i Mustafa SAS Hazretleri'nin mübarek ruh-u saadeti için; sonra sâir enbiyâ ve mürselînin, cümle evliyaullahın, sulehânın ruhları için; Peygamber SAS Efendimiz Hazretleri'nden bize kadar güzeran eylemiş olan, gelmiş geçmiş olan cümle sâdât-ı meşâyih-ı turûk-u aliyyemizin ruhları için;

Okuduğumuz eserin müellifi Gümüşhanevî Ahmed Ziyaeddin Rh.A Hazretleri'nin mübarek ruhu için; bu okuduğumuz kitabın içindeki hadis-i şeriflerin ve bilgilerin bize kadar gelmesinde emeği geçmiş olan bütün ulemanın, râvilerin ruhları için;

Uzaktan, yakından şu mübarek meclise cem olmuş olan siz kardeşlerimizin ahirete intikal eylemiş olan bütün yakınlarının, sevdiklerinin, babalarının, analarının, dedelerinin, ninelerinin, yakınlarının ruhları için; ve hayatta olan bizlerin de sıhhat ve afiyet üzere yaşayıp, hüsnü hatimelere nail olarak, Allah-u Te àlâ Hazretleri'nin sevdiği, razı olduğu kul olarak huzuruna çıkmamız için, bir Fatiha, üç İhlâs-ı Şerif okuyalım!

.....

Geçen haftadan hatırlayacaksınız ki, söz Lokman Hekim AS'ın oğluna vasiyetlerine gelmişti. Hocamızın hocası Gümüşhaneli Ahmed Ziyaeddin Efendi Rh. A, hadis-i şeriflerin izahında

uzun bir bahis açmış, hazır fırsat bulmuşken Lokman Hekim'in oğluna vasiyetlerini oraya kaydedivermiş. Onlardan bir kısmını okumuştuk. Üç tanesini okumuştuk. Bilmiyorum ne kadarı hatırınızda kaldı ama, demişti ki:

“—Ey oğulcuğum! Allaha şirk koşma; çünkü şirk koşmak kadar büyük zulüm olmaz.” Zulümlerin en büyüğü, insanoğlunun Mevlâsını bilmeyip de ona şirk koşmasıdır.

İkincisi:

“—Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin takvâsını kendine ticaret edin; sermayesiz bol kazanç sahibi olursun!” demişti, hatırınızda kaldıysa. *Takvâ*, Allahtan korkmak, günahlardan sakınmak, öyle yaşamak...

Ve sonra demişti ki:

“—Horozdan daha aciz olma ki, o seher vaktinde insanlara, ‘Kalkın!’ diye seslenir. Sen insanım diye gezinirsin yeryüzünde ama, uyursun. Halbuki o vakit çok mübarek, çok kıymetli bir vakittir. İnsan o vakitte, seher vaktinde kalksa, yani sahur zamanında ibadet etse çok kârlı olur.” mânâsında söylemişti.

Şimdi o mübareğin, Lokman Hekim'in nasihatlerini, madem Hocamız uygun görmüş, yazmış açıklama kısmına; biz de okumaya devam edelim! O da Allah'ın sâlih kullarından, veli

kullarından bir kul; hatta belki de peygamberlerinden bir peygamberdir. Allah şefaatine nâil etsin...

Kur'an-ı Kerim'de medh edilmiş, hakkında Lokman Sûresi diye onun adıyla isimlenmiş bir sûre var... Okuyalım bakalım, başka hangi nasihatler etmiş:

Demiştik ki, hanımı ve oğlu müşrikmiş, nasihat ede ede onları hak yola çekmiş. “Bize ders olsun, biz de kendi evlatlarımızı, yakınlarımızı öyle doğru yola çekmek için çalışalım!” diye hatırımıza gelmiş ve söylemişdik. Şimdi devam ediyorum:

a. Tevbeyi Tehir Etme!

يَا بُنَيَّ لَا تُؤَخِّرِ التَّوْبَةَ فَإِنَّ الْمَوْتَ يَأْتِي بِغَتَةٍ

(*Yâ büneyye, lâ tüahhiri't-tevbete, feinne'l-mevte ye'tî baġtetten*) “Ey oğulcuğum!” Bak müşrik olduğu halde oğulcuğum diyor.

Neden? Şefkat tarafından yakalayıp da hakka getirmek için. Baba oğul arasında bir muhabbet bağı var ya... Muhabbet bağından bi'l- istifade, oradan yakalayıp da hakka çekecek. Oğulcuğum deyişinin sebebi o.

Biz de bundan ibret alabiliriz. Akrabamıza, babamıza, çocuğumuza, kardeşimize, yakınımıza böyle davranabiliriz. “Bak, seninle aramızda şöyle bir meveddet, muhabbet bağı var!” diye oradan girersek, muhatabımız ile konuşmamız daha tatlı olur. Onun da kabulü kolay olur.

Sert girersek, insan bir viraja sert girdi mi, devrilir. Arabayla giderken, viraja hızlı girdi mi, devrilir. Yavaş yavaş girerse, yoluna devam eder.

Aradaki dostluk bağlarını hatırlatmanın şöyle bir faydası da var ki yani demiş oluyoruz ki:

“—Bak, aramızda şöyle bir bağ var! Ben senin kötülüğünü istemem. Benim çağırdığım yol hak yoldur, senin iyiliğindedir.” demiş oluyoruz.

Burada da oğluna öyle demiş:

“—Ey oğulcuğum! (*Lâ tüahhiri't-tevbeh, feinne'l-mevte ye'tî bağteten*) “Tevbeyi geciktirme! Çünkü ölüm birdenbire geliverir.

Haber vermez insana, geleceğim demez.”

Alır yiğidin a'lâsın,

Divâne eyler anasın.

Gelinlik kızların kınasın,

Teneşirde yıkar ölüm.

Ölüm bir acaip haldir ki, ne zaman geleceği belli olmaz.

Tevbeyi geciktirme!

“—Tevbe nedir hocam? Ben her gün tevbe ediyorum.”

Tevbe, bir lafla olan tevbe var: (*Estağfiru'llahe'l-azîm, ve etûbü ileyh*) demek, “Tevbe yâ Rabbi!” demek. Laf bu... Buna gönlün iştirak etmesi lâzım! Yâni insanın içinin de bu söze iştirak etmesi lâzım. “Tevbe yâ Rabbi!” diye sözle söylüyorsun, ama yanlış yolda devam ediyorsun; olmaz!

Tevbede pişmanlık olacak. Günahı bir daha işlememek kasdı ve niyeti olacak. “Şimdiye kadar şeytan beni kandırdı, inşaallah

bundan sonra kanmayacağım! Bundan sonra nefsim uymayacağım! Dünyanın alâyişine kapılmayacağım, aldanmayacağım! Hak yolda yürüyeceğim, bâtıla sapmayacağım. Bâtılı bıraktım, bâtıldan döndüm, hakka dosdoğru yürüyeceğim!” diye samimi bir niyeti olacak ve yaptığı günaha samimi bir pişmanlığı olacak ki, o zaman tevbe olacak. Yoksa sadece dille söylemek olmaz.

İmanı bile insan dil ile söyler de kalbi ile tasdik etmezse, ona ne derler? Münafık derler. Dili söylüyor ama kalbi inanmıyor.

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ

(النساء: ١٤٥)

(*İnne'l-münâfikîne fi'd-derki'l-esfeli mine'n-nâr.*) [Şüphesiz ki, münafıklar cehennemden en aşağı tabakasında, en alt katındadır.] (Nisâ, 4/145)

Allah-u Teâlâ Hazretleri münafıklara, mürâilere onların yaptıkları amel cinsinden ceza verecek.

Neyse, o tarafı uzatmayalım! Demek ki tevbeyi çarçabuk yapmamız lazım! Bu da geçen hafta okunmuştu.

Şimdi yeni bir bahis, yeni bir sözü Lokman Hekim'in...

Lokman Hekim esmer bir zenci vatandaşmış, biliyor musunuz? Hatta köleymiş. Demek ki köleliğe bakmıyor, derinin rengine bakmıyor.

İnsanın içinde hikmet oldu mu, insanın içinde akıl, bilgi, şuur, kalp, gönül çalıştı mı, pırıl pırıl oluyor içi... Dışı kara olsun varsın, derisi kara olsun, yanık olsun. Eğer oraya kadar okuyabilirsek, çektiği sıkıntılara dair de bir işaret gelecek. Neyse, işte o zat-ı muhterem...

Hem sonra biliyor musunuz, şu Lokman Hekim bizim memleketimizde yetişmiş. Adana'da Misis diye bir yer var, Ceyhan nehrinin üzerinde bir kasaba; oralıymış. Hele biz büyüklerimizi filan unuttuğumuz için, hiç bilmeyiz. Memleketimizin nasıl bir mübarek memleket olduğunu bilmeyiz. Efendim çekilmişiz, çekilmişiz, gidiyoruz geriye doğru... "Burasını da bırakın!" derlerse, bırakıp gideceğiz. Nereye gideceğiz bilmiyorum artık...

Mübarek toprak burası... Bu toprağın her karışında şehidler yatıyor, evliyâullah yatıyor, enbiyâullah yatıyor. Mübarek yerler buralar ama Allah kadrini, kıymetini bilmek nasip eylesin...

b. Cahille Muhabbet Etme!

لَا تَرْغَبْ فِي وُدِّ الْجَاهِلِ فَيَرِي أَنَّكَ تَرْضَى عَمَلَهُ

(*Lâ tergab fi vüddi'l-câhili, feyerâ enneke terdâ amelühû*) Şu sözün güzelliğine bakın! Diyor ki:

(*Lâ tergab fi vüddi'l-câhili*) "Sakın cahille muhabbete kalkışma, cahili sevmeye rağbet etme; (*feyerâ enneke terdâ amelühû*) yaptığı işi beğeniyorsun sanır, şımarır."

Yâni demek istiyor ki: “Câhil kimseye pek iltifat etme! Pek ona sevgi bağlama ve seviyormuş gibi de davranma! Çünkü bilmez senin kibarlığından olduğunu, senin insanların hepsini sevdiğinden olduğunu; herkese Allahın kulu diye baktığını... Dikenlerin arasında gül var diye, dikenini görmeyip gülü gören bir insan olduğunu düşünmez de, ‘Ha bu benim yaptığım işi uygun görüyor demek ki...’ der. Cesaret alır yaptığı cahilliklerden, yanlışlıklardan...”

“—Efendim ben filanca kimseyle ahababım, tanışıyorum. Bana çok itimad ediyor. Yüzüme gülüyor, ‘Nasılsın, iyi misin?’ filan diyor. Demek ki yaptıklarım da bir kusur yok!”

Ne münasebet, nereden çıkarttın onu? Allah-u Teâlâ Hazretleri insanları ince ince hesaba çekecek. Allah-u Teâlâ Hazretleri insanları inceden inceye hesaba çekecek. Hiçbir şeyi öyle dalavereyle geçirmek, atlatmak mümkün olmayacak.

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ

بِقَلْبٍ سَلِيمٍ

(الشعراء: ٨٨ - ٨٩)

(*Yevme lâ yenfau mâlün ve lâ benûn*) “O günde insana ne mal fayda verecek, ne de evlât fayda verecek. (*İllâ men eta’llâhe bi- kalbin selîm*) Ancak selim, pâk, temiz bir gönül ile Allah-u Teâlâ Hazretleri’ne gelen kâr edecek.” (Şuarâ, 26/88-89)

Allah-u Teâlâ Hazretleri'ne pırıl pırıl, tertemiz bir kalp ile gelenler müstesna; mal, evlat fayda vermeyecek o zaman... Para etmeyecek, fayda etmeyecek. "Ben bir kabile reisiydim, ben falanca yerin ağasıydım, filanca yerin paşasıydım!" filan gibi sözlerin orada bir hükmü olmayacak. Kalbin nasıl, Amelin nasıl diye onları soracaklar.

Onun için, pek çok kimse böyle yanlış anlamlar çıkartır. Hatta onun için bizim tasavvuf kitaplarında okudum ki:

"—Mürşidin iltifatı *semm-i katildir.*" demişler.

Ne demek? Şimdi bilmediğimiz birkaç kelime var burada. Mürşidin iltifatı ne demek? Şeyh efendinin, büyük mürşid olan zatın, terbiye eden zatın dervişine güzel söz söylemesi, güler yüz göstermesi...

Nedir *semm-i katil*? Öldürücü zehir. Neden? Şeyh efendi bana iltifat etti der, tamam der, uçar havalarda... Bir bu mânâsı var, şımarır diye. O buradaki mânâyâ geliyor. Bu, Lokman Hekim'in sözüyle aynı noktaya çıkıyor. Yine tabii bir başka manası var. Mürşid onu o kadar kötü durumda görüyor ki, iltifat etmese kaçıp gidecek. Demek durumu o kadar kötü ki, iltifat etmese bağını koparıp gidecek, sapıtıp gidecek. Onun için itimad ediyor. O fena işte...

Hani Farsça'da bir atasözü var, diyorlar ki:

Cevr-i üstaz bih ki mihr-i peder

“Hocanın cevri ü cefası, sopası, babanın okşamasından hoştur.” Neden? O terbiye etmek için, öğrensin diye sert davranıyor.

Burada bir arkadaşımız oğlunu hafız yetiştiriyordu. Hocası geldiği zaman, bir dersi yapmadı mı, dünyayı başlarına yıkarmış. O günün dersini, sayfasını çalışmadı mı, artık öyle sözler söylemiş ki, korkularından muhakkak yaparlarmış dersi...

Şimdi iyi mi oluyor, kötü mü oluyor? İyi oluyor. Çünkü, yüz bulsa yapmayacak. “Hocam bugün de yapamadım. İşte şöyle oldu da, böyle oldu da... Çarşıya gönderdiler, pazara gittim, geç kaldım, bilmem ne...” diyecek. Ama korkusundan yapıyor.

İşte onun için, “Cahile fazla iltifat etme!” diye tavsiye etmiş Lokman Hekim.

c. Allah’tan Korktuğunu İnsanlara Belli Etme!

يَا بُنَيَّ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تَرَ النَّاسَ أَنَّكَ تَخْشَى اللَّهَ
لِيُكْرِمَكَ بِذَلِكَ وَقَلْبُكَ فَاجِرٌ

(Yâ büneyye! İtteki’llâh, ve lâ tere’nnâse enneke tahşa’llâhe, li yükrimuke bi-zâlike, ve kalbüke fâcir)

“Ey oğulcuğum! Allah’tan kork ve senin Allah’tan korktuğunu insanlara belli etme! Allahtan kork ama, (li-yükrimuke bi-zâlike) insanlar sana ikram etsinler diye, Allah’tan korktuğunu insanlara belli etme!”

“—İşte ben Allah’tan korkan bir kimseyim! Bak gözüm kap alı, benzim sarı, gözüm yaşlı... Boynumu hiç yukarı kaldırmıyorum...” filan deme!

“Sana tâbi onlar, ‘Aaa, ne kadar müttaki bir insan!’ diye iltifat ederler ama, (ve *kalbüke fâcir*) senin kalbin fâcir, hak yolda değil. İçin başka, dışın başka...”

Bir hadis-i şerifte geçmişti daha önce: Derileri koyun postu, i ç i kurt gibi... Kıyamet gününde öyle olacakmış bazı insanlar. Ko yun gibi dış görünüşü itibariyle... Sözleri yumuşak, dış görünüşü yumuşak ama, kalbi kurt gibi parçalayıcı... Kötülük peşinde demek.

Demek ki, “Allah’tan kork ama, kalbin fâcir iken Allah’tan korkuyormuş gibi insanlara göstermelik yapma! Kendini öyle gösterme!” Sonra çok büyük felâkete uğrarsın!

d. Kötülüğü Birbirinden Ayır!

Gelelim öteki hikmete:

يَا بُنَيَّ اِعْتَزِلِ الشَّرَّ كَيْمَا يَعْزِلُكَ فَإِنَّ الشَّرَّ

لِلشَّرِّ خُلِقَ

(Ya büneyye! İ'tezilü'ş-şerra keyma ya'tezilüke, feinne'ş-şerre li'ş-şerri hulika)

Çok dikkat edin:

(Yâ büneyye) “Ey oğulcuğum! (İ'tezilü'ş-şerra) Şerri birbirind en ayır, kötülüğü parçala!

Kötülük bütün durmasını karşında... Parçala, bölük bölük, parça parça parçala; (*keyma ya'tezilüke*) o seni parçalamasın diye.”

Şerrin her çeşidi için bu böyledir. Düşman içinde bu böyledir. Düşman yek pare karşında durdu mu olmaz. Onu parçalayacaksın, yani birbirine düşüreceksin, dağıtacaksın, böleceksin. Nasıl yapacaksan parçalayacaksın. Onun için, siyasette bir kaide söylerler ya:

“—Parçala, hükmet!”

Emperyalizm için söylerler. Hani bir yere girip de hükmetmek bakımından söylerler ama, şer için doğru...

Bak arkasından ne güzel söylüyor:

(*Feinne's-şerre li's-şerri hulika*) “Çünkü kötülük, kötülük için yaratılmıştır.” Yani bir kötülük, bir kötülükle def edilir. Hani halk tabiri olarak, “Dinsizin hakkından imansız gelir.” derler ya... Bir kötülük, öteki kötülüğü def etmeye yarar. Onları birbirlerinden ayırdın mı, birbirlerine düşerler, rahat edersin. Ne kadar güzel sözler.

e. Alimlerle Otur, Hakîmlerin Sözüünü Dinle!

يَا بُنَيَّ عَلَيْكَ بِمُجَالَسَةِ الْعُلَمَاءِ وَاسْمَعْ كَلَامَ
الْحُكَمَاءِ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لِيُحْيِيَ الْقَلْبَ الْمَيِّتَ
بِنُورِ الْحِكْمَةِ كَمَا يُحْيِي الْأَرْضَ الْمَيِّتَةَ بِوَابِلِ

الْمَطَرِ

(*Yâ büneyye*) “Ey oğulcuğum! (*Aleyke bi-mücâleseti’l-ulemâ*) Sana alimlerle meclis kurmayı, alimlerin meclisine devam etmeyi, onlarla oturmayı tavsiye ederim. (*Ve’sma’ kelâme’l-hukemâ*) Hikmetli söz söyleyen, böyle yerli yerinde, ölçülü söz söyleyen hakîm kimselerin sözlerini dinlemeni tavsiye ederim.”

Bakın, bu sözler ne kadar hikmetli! Lokman Hekim’in sözleri çünkü...

Hikmetlikimselerin sözlerini dinle! (*Feinna’llâhe teâlâ*) Çünkü Allah-u Teâlâ, (*leyuhyi’l-kalbe’l-meyyite bi-nûri’l-hikmeti*) hikmet nuruyla ölü kalbi diriltir; (*kemâ tuhyi’l-ardı’l-meyteti bi-vâbili’l-matar*) bol yağmurla otsuz toprağı dirilttiğı, otlandırdığı, yeşerttiğı gibi.”

Hikmet ile kalpler yeşerir, tazelenir, canlanır. Nasıl ço rak bir toprağı, bitkisiz bir toprağı yağmur yağdığı zaman otlar biterse, kuraklıktan bitemeyen otlar yeşillenirse; yağmur yağınca bol yağmurda Allah-u Teâlâ işte hikmetin nuruyla ölü kalpleri diriltir. Onun için alimlerin yanına gitmek lâzım! Onun için hakîmlerin sözünü dinlemek lâzım!

“—Alimlerle otur, hakîmlerin sözünü dinle!” diyor.

Onun için, insan kimin yanına gittiğini, kiminle konuştuğunu, kimin toplantısına katıldığını iyice ölçmeli, biçmeli, aramalı, taramalı, öyle yerlere gitmeli.

Radyolarda, televizyonlarda söylerler: İşte bugün falanca yerde toplantı var, filanca yerde konferans var diye. O günün programlarını söylerler. Müslümanlar da arasınlar, kendilerine yarayan yer

neresiye; imanını, bilgisini arttıracak, ahirete rağbetini arttıracak, Allah'a has kul olmayı öğretecek yer neresiye, oraya gitsinler.

f. Huyu Kötü Olanın Derdi Çok Olur

مَنْ كَذَبَ ذَهَبَ مَاءٌ وَجْهَهُ وَمَنْ سَاءَ خُلُقُهُ كَثُرَ غَمُهُ

(*Men kezebe zehebe maü vechihî, ve men sâe hulükuhû kesüre gamühû*) “Kim yalan söylerse yüzünün şerefi, parıltısı, suyu gider.”

“Yüzünün suyu gider” diyor, maksat “İzzeti, şerefi gider.” demek. Şaka da olsa, yalan söylememesi lâzım insanın! Yani şakadan da yalan söylememek daha uygun.

(*Ve men sâe hulükuhû, kesüre gamühû*) “Kimin huyu kötü olursa, derdi çok olur. Başı dertten kurtulmaz.”

Serkeş, hırçın, geçimsiz kötü huylu bir kimsenin başı dertten kurtulmaz. İyi huy dünyada da, ahirette de insana rahatlık getirir. Dünyada rahatlık getirir; çünkü herkes memnun olur, sever. Ahirette rahatlık getirir; çünkü Peygamber SAS Hazretleri hadis-i şeriflerinde buyurmuşlar ki:¹

¹ Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.V III, s.169, no:7709; Begavî, *Şerhü's- Süne*, c.V I, s.312; Temmâmü'r-Râzî, *Fevâid*, c.III, s.409, no:1407; Ebû Ümâme RA'dan.

İmam Mâlik, *Muvatta'* (Rivâyet-i Yahyâ), c.II, s.904, no:1607; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.V I, s.237, no:8000; Yahya ibn-i Saîd Rh.A'ten.

Taberânî, *Mekârim-i Ahlâk*, c.I, s,6, no:3; Ukaylî, *Duafâ*, c.IV, s.464, no:2098; Hz. Aişe RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.4, no:5145; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.V II, s.290, no:6323.

إِنَّ الرَّجُلَ لَيُذْرِكُ بِحُسْنِ خُلُقِهِ دَرَجَةَ الْقَائِمِ
بِاللَّيْلِ الظَّامِي بِالْهَوَاجِرِ

(طب. عن أبي أمامة)

(Inne'r-racüle leyüdrükü bi-hüsni hulukihî derecete'l-kàimi bi'l- leyli, ez-zàmii bi'l-hevâcir)
“Bir kimse iyi huyu sayesinde, geceleri hiç uyumayıp sabahlara kadar ibadet eden; çok sıcak günlerde, herkesin çekindiği zamanlarda, dudakları çatlaya çatlaya, Allah korkusu için oruç tutan kimsenin derecesini kazanır.” Yâni, Allah- u Teâlâ Hazretleri güzel huylu kimseye, geceden sabaha kadar ibadet eden, sıcaklarda sabahtan akşama kadar oruç tutan insanın kazandığı sevapları verir.

Kestirme bir yoldur güzel huy... O kadar kestirme, o kadar faydalı bir şeydir ki, insan güzel huylu oldu mu, dünyada rahat eder, kendisi mes'ud olur. Çünkü kötü huydan kötülük olur. Karşı taraftan da hırçın bir muameleyi çeker insana... İnsanın başı daima sıkıntıda olur.

İsterseniz, sabahleyin kalkın, komşunuza bağırın denemek için... O da size bağıırır. Birisine biraz sertlik gösterin, kusurunu görün. O da biraz sonra, sende şöyle yapıyorsun der, aynen... Ozaman, başın dertten derde girer. Yâni ne ekersen onu biçersin.

Sabahlara kadar ibadet etmek kolay değildir. Hiç bir gece sabahladın mı? Zordur yani, kolay değil. Sahurlarda, kand illerde falan işte şurada biraz duruyoruz, biliyorsunuz. Öyle sabahlara kadar ibadet kolay bir şey değildir.

Kırk yıl yatsı abdestiyle sabah namazını kılmış büyüklerimiz. Kılanlar kılmış ama, kolay bir şey değildir. İşte o kolayca böyle kazanılıyor. Onun için insanlarla geçimli, tatlı dilli olalım!

g. Söz Gümüşse Sükût Altındır

يَا بُنَيَّ مَا نَدِمْتَ عَلَى الصَّمْتِ قَطُّ وَإِنْ كَانَ
الْكَلَامُ مِنْ فِضَّةٍ كَانَ السُّكُوتُ مِنْ ذَهَبٍ

(Ya büneyye! Mâ nedimte ale's-samti kattu, ve in kâne'l-keîâmü min fıddatin, kâne's-sükûtü min zeheb)

Ey oğulcuğum! Susmaktan hiç nedâmet duymazsın. Susmaktan hiç zarar gelmez. Hiç pişmanlık duymazsın. Çünkü konuşmak gümüşse, söz gümüşse sükût altındır diye o söylemiş. Demek o söz bizim halkımızın arasında da atasözü olarak yaygın. Taaa Lokman Hekim'e kadar giden bir söz demek ki. Susmanın faydaları hakkında. Peygamber Efendimizin de çok hadisi şerifleri var. Fakat burada tabii işin hududunu söylemek lazım, ölçüsünü koymak lâzım ortaya... Konuşman hayırlı olduğu zaman, susmak

günah... Susmak hayırlı olduğu zaman, konuşmak günah... Veyahut zarar, veyahut pişmanlık, veyahut sıkıntı, dert başına.

Ama diyelim ki, bir yerde birisinin bir kimseye bir kötülük yaptığını gördün, şahit oldun. "Neme lazım, konuşmayayım!" demek olmaz. Şahitlik, adalet ortaya çıksın diye konuşmak vazifen...

Orada sustum mu, günah.

Sonra birisi yalan yanlış konuşuyor. Ya birisini kötülüyor, ya dinî gerçekleri tersine çevirip konuşuyor. Sen de kenarda susuyorsun. Olmaz! O zaman, onu susturacaksın, sen konuşacaksın.

“—Sen bunu nasıl söylersin yâhu? Utanmaz mısın? Bilmem ne...” filan diye sıralayacaksın.

Çekinecek, korkusundan konuşamayacak, konuşmaya mecali kalmayacak.

Bizim üniversitenin profesörlerinden birisi, bizim hocalardan bir zata demiş ki:

“—Şeriat insanın boğazını sıkıyordu da, tasavvuf geldi, bir rahat nefes aldı.” demiş.

Şeriatla tasavvuf sanki birbirleriyle dövüş halinde mi ki, o öyle

geldi de, bu böyle gitti de diye birbirlerine hasım gibi, terazinin iki ayrı kefesindeymiş gibi gösteriyorsun? Cahil. Bir çeşit cahil... Yani profesör ama, öbür tarafta cahil, yaya... Bizim hocaefendi de demiş:

“—Nasıl yani, anlayamadım?” demiş.

“—İşte bir rahatlık, ferahlık getirdi, serbestlik getirdi, yumuşaklık getirdi müsamaha getirdi.”

“—Yahu, sen tasavvufu bilmiyorsun galiba?” demiş. “Bir insan şeriatte beş vakit namazı kılar olur ama, tarikate girdi mi beş vakite beş vakit daha katar. Yapmazsa olmaz! Gece kalkıp tesbihini çekmezse olmaz. İbadetini yapmazsa olmaz. Sen nereden çıkardın böyle tasavvufun işi gevşettiğini?” demiş.

Delilleriyle böyle bir kaç söz söyleyince...
“Bak mutasavvıflar şöyle yapar, böyle yapar,
seherlerde uyanıp ibadet eder.” demiş.

Öyle demiyor mu Yunus Emre:

*Dağlar ile taşlar işle,
Çağırayım Mevlâm seni!*

*Seherlerde kuşlar ile,
Çağırayım Mevlam seni!*

*Deryalarda mâhi ile,
Sahralarda âhu ile,*

*Derviş olup yâhu ile
Çağırayım Mevlâm seni*

demiyor mu? Sonra:

*Derviş bağı baş gerek.
Gözü dolu yaş gerek.
Koyundan yavaş gerek.*

Sen derviş olamazsın!

Baş, yara demek eski Türkçe’de.

Dervişlik zor olduğundan Yunus Emre karşısındakine diyor ki:

“—Sen derviş olamazsın!”

“—Neden? Dervişin bağı yaralı olacak, gönlü kırık olacak. Gözü yaşlı olacak. Hassas bir kimse olacak. Böyle etrafına ibretle bakacak. Ahiretini düşünecek, Allah’ın azabını düşünecek. Cennetini düşünecek, cenneti düşününce iştiyaktan ağlayacak. Cehennemi düşününce korkudan ağlayacak.

Hız. Ömer'in yanağına iz yapmış ağlamaları. Eh sen derviş olamazsın diye sıralıyor. Bu profesör de kalkmış, tasavvuf yumuşakmış. Ortaya bir laf işte... Dervişlik ince eleklidir. Şeriatın müsamahası çoktur. Şeriat halkın hepsine kolaylaştırmakla emretmiş Peygamber Efendimiz:²

يَسِّرُوا وَلَا تُعَسِّرُوا بِشَرُّوا وَلَا تُنْفِرُوا

(ق. حم. ن. عن أنس)

(*Yessirû ve lâ tuassirû*) “Kolaylaştırın, zorlaştırmayın! (*Beşşirû ve lâ tüneffirû*) Müjdeleyin, sevdiren; nefret ettirmeyin, kaçtırmayın!” diye.

Onun için, şeriatte müsamaha var, kolaylık tarafı var. Müftüye gitsen, en kolay tarafını söyler sana; vazifesi o. Müftülüğün vazifesi, sana dinin en rahat, en kolay tarafını göstermek... Ama tarikatta öyle değil. Tarikatta hocalarımız kitaplarda yazmışlar, demişler ki:

² Buhârî, *Sahîh*, c.I, s.122, no:67; Kudâî, *Müsnedü’ş-Şihâb*, c.I, s.365, no:625; Neseî, *Sünenü’l-Kübrâ*, c.III, s.443, no:5890; Enes ibn-i Mâlik RA’dan.

Müslim, *Sahîh*, c.IX, s.152, no:3262; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.XII, s.462, no:4195; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.399, no:19588; İbn-i Asâkir, *Mu’cem*, c.I, s.338, no:695; Begavî, *Şerhü’s-Sünneh*, c.V, s.177; Ebû Avâne, *Müsned*, c.IV, s.215, no:6558; Ebû Ya’lâ, *Müsned*, c.XIII, s.250, no:7319; Ebû Mûsâ el-Eş’arî RA’dan.

Taberânî, *Mu’cemü’l-Kebîr*, c.XI, s.33, no:10951; Abdullah ibn-i Abbas RA’dan.

Kenzü’l-Ummâl, c.III, s.37, no:5360; *Câmiü’l-Ehâdîs*, c.XXIV, s.129, no:26792.

“—Şüpheliden dahi kaçacaksın! Ruhsatları bile bırakacaksın!

Azimetleri ikàme edeceksin!”

Hasılı, bütün bunları nereden açtık? Yani cahilin birisi bir söz söylediği zaman, ortaya attığı zaman, sen de doğrusunu biliyorsan, o zaman susarsan, yanlış olur. O zaman konuşacaksın. İşin en güzeli ne zaman konuşacağını, ne zaman susacağını insanın bilmesi... Konuşacak zamanı, susacak zamanı bilmesi.

Birisini gıybet ediyorlar yanında, çekiştiriyorlar, şöyle kötüdür böyle kötüdür filan. Sen de onu tanıyorsun, öyle değil.

“—Sus, yanlış söylüyorsun!” diyeceksin.

Doğru olsa bile, başkasının arkasından onun kusurunu söylemek gıybet dinimizde... Gıybet denilen bir günah var.

“—Yâ Rasûlallah, o kusur onda varsa, söylemek gene günah mı olur?” demişler.

Buyurmuş ki:

“—Zaten o kusur onda varken, söylediğin zaman gıybet olur. Eğer o kusur onda yoksa, senin sözün iftira olacaktır. Olmayan bir kusuru söylüyorsan, iftira atıyorsun ona...”

Dinimiz çok ince, tasavvuf daha da incedir. Yâni şeriatın e leği kalındır. Elediğin zaman çok şey altına geçer ama, tasavvufun eleği incedir, geçmez. Her şey böyle ince elenir, kolay değildir. Onun için, demirden leblebidir demişler.

Eskiden şeyh efendiler, kendilerine birisi gelip de;
“—Efendim beni terbiye eyle, ben sana teslim
olayım!” dediği

zaman;

“—Evladım, namazını kıl, orucunu tut; bu iş
zordur.” derlermiş.

Demirden leblebi çiğnenir mi? Ağzına demirden
leblebiyi atsan çiğnenir mi? Bu zordur derlermiş.

Demek ki susulacak yerde susacağız,
konuşulacak yerde

konuşacağız. Konuşulacak yerde susarsak, hata
olur. Susulacak yerde konuşursak, gene hata
olur. Yerini bilmek lâzım! Allah insana zevk-i
selim versin...

Zevk-i selim; herkesin bir zevki var ama, işte
güzelin güzelini bulmak lâzım! Herkes bir evi
boyuyor, badana yapıyor. Herkes bir resim yapıyor.
Herkes bir sanat eseri ortaya koyuyor. Herkes kaşık
yapıyor ama, sapını ortaya getiremez kimisi...
Yâni sapını ortaya getirip, güzel denk düşürmek
hüner... Aferin güzel olmuş.

Şu mobilyayı güzel yapmak... Her şeyin güzelini
yapmak

h. Anlayışsız İnsana Laf Anlatmak Zordur

Yeni bir söz. Buyurmuş ki:

نَقْلُ الصُّخُورِ مِنْ مَوَاضِعِهَا أَيْسَرُ مِنْ إِفْهَامِ مَنْ لَا
يَفْهَمُ

(*Naklû's-suhûri min mevâdihâ, eyserü min ifhâmi men lâ yefhem.*) “Anlayışsız insana söz anlatmaya çalışmak, koca kayaları yerinden oynatmaktan daha zordur.” Koca kayaları yerinden oynatmak daha kolaydır da, onlara laf anlatmak daha zordur.

Onun için Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî KS, Mesnevi'sinde buyurmuş ki:³

آنچه می گویم به قدر فهم توست

مردم اندر حسرت فهم درست

Ançe mi gûyem be kadr-i fehm-i tüst.

Mürdem ender hasret-i fehm-i dürüst.

(*Ançe mi gûyem be kadr-i fehm-i tüst*) “Ne söylüyorsam, senin anlayışına göre söylüyorum.”

(*Mürdem ender hasret-i fehm-i dürüst*) “İyi bir anlayışın hasretinden öldüm. ‘Yok mu şöyle bir anlayışlı kimse?’ diye.” Yâni, anlayışlı bir kimsenin hasretinden öldüm diyor. Yok mu bir anlayışlı; sözümü söylediğim zaman benim ince duygularımı, sözümdeki incelikleri kavrayacak muhatap? Yok mu sözümü kavrayabilecek bir liyâkatlı dinleyici?

“—Ah bir anlayışlı insan bulsam da, içimdekini olduğu gibi döksem! Öldüm onun hasretliğinden.” diyor Mevlânâ.

Öyle kolay değil anlayışlı insan bulmak. Buldu mu, yapışmalı!

³ Mevlânâ, *Mesnevî*, beyit: 2098.

i. Cahili Elçi Edinme!

يَا بُنَيَّ لَا تُرْسِلْ رَسُولَكَ جَاهِلًا فَإِنْ لَمْ تَجِدْ
حَكِيمًا فَكُنْ رَسُولُ نَفْسِكَ

(*Yâ büneyye! La türsil rasûleke câhilen, fein lem tecid hakîmen, fekün rasûlu nefsike.*)

Sakın ey oğulcuğum cahil bir kimseyi senin namına vekil olarak, elçi olarak bir başkasına gönderme. Kaş yapayım derken göz çıkartır.

Cahili gönderirsen, ne söyledin diye sorarsın: “–Şöyle dedim böyle dedim.” der.

“–Ya ben sana öyle mi de demiştim? Berbat ettin işi!” dersin, pişman olursun.

“Cahili vekil ve elçi olarak gönderme! (*Fein lem tecid hakîmen*) Hikmetli akıllı uslu bir kimse bulamazsan (*fekün rasûlu nefsike*) kendinin elçisi kendin ol!” Yâni, “Kendi işini kendin yap, başkasına bırakma! Cahili araya katma!” demiş oluyor.

يَا بُنَيَّ يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ
لَا تُقَرُّ فِيهِ عَيْنٌ حَكِيمٍ

(*Yâ büneyye! Ye'ti ale'n-nasi zemânün, lâ tukırru fihi aynün hakîmin*)

“Ey oğulcuğum! İnsanlara bir zamana gelecek. O zaman halim selim, ilim irfan sahibi kimsenin gözü şenlenmeyecek.” Başu dertte olacak demek yani. İnsan ilim irfan sahibi oldu mu, rahat etmeyecek.

İnsan ilim irfan sahibi olduğu halde neden rahat etmez? Ahir zamanda rahat etmez. İlmin kadr u kıymetini bilmezler. Onun için ona itibar etmezler. Cahilce muamele ederler.

Tam bizim zamanımız yani. Ayaklar baş olmuştur. Çocuklar reis olmuştur. Efendim ana baba, çocuğuna söz dinletemez, çıkar gider evden... Cemiyetin aşağı tabakaları yukarı çıkmıştır, yukarıdakiler aşağı inmiştir. İyilikler kötülük olmuştur. Kötülükler alkışlanan iş olmuştur.

Eskiden ayıplanan meslekler şimdi makbul meslek olmuştur.

O mesleklere girenler ceplerini bir gecede yüz bin, iki yüz bin, beş yüz bin lira ile doldurur. Öbür tarafta ilim irfan sahibi adam, yiyecek ekmeğe muhtaç kalır.

j. Zikir Meclislerinde Otur!

يَا بُنَيَّ اخْتَرِ الْمَجَالِسَ عَلَى عَيْنِكَ فَإِذَا رَأَيْتَ
الْمَجْلِسَ يُذَكَّرُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيهِ فَاجْلِسْ مَعَهُمْ
فَإِنَّكَ إِنْ تَكُ عَالِمًا يَنْفَعُكَ عِلْمُكَ وَإِنْ تَكُ غَيْبًا
يُعَلِّمُوكَ وَإِنْ يَطَّلِعُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِمْ بِرَحْمَةٍ
فَتُصِيبَكَ مَعَهُمْ

(Yâ büneyye) “Ey oğulcuğum! (İhteri’l-mecâlise alâ aynike) Gözünü aç, oturacağın meclisleri gideceğin toplantıları kendin seç! (Feizâ raeyte’l-meclise yüzkeru’llâhu azze ve celle

fîhi) Bir mecliste Allah'ın adı anılıyorsa, Allah zikrolunuyorsa, (*fe'clis meahüm*) onlarla otur! Allah'ın adı anılan yere gittin de, Allah'tan korkanlar olduklarını gördün mü, otur onların yanına... Neden? (*Feinneke in*

tekü àlimen yenfauke ilmüke) Çünkü eğer sen alimsen, onlar alimin kadrini bildikleri için itibar ederler, böylece sen ilminin faydasını görürsün. Oraya otur.”

(*Ve in tekü gabiyyen*) “Eğer cahilsen, kaba saba bir insansan, görgün anlayışın kıtsa; (*yuallimüke*) onlar Allah'tan korkan kimseler olduğu için, sana bir şeyler öğretirler.” İlim irfan öğrenirsin, edep, nezaket öğrenirsin. Onların arasına oturunca incelirsin.

(*Ve in yuttaliu'llàhu azze ve celle ileyhim bi-rahmetin, fetusibke*

meahüm) Onlar Allah'ı zikrettiklerinden Allah onlara bir rahme gönderirse, rahmetini saçarsa, sana da pay gelir. Onların arasına otur! Allah'ın anıldığı meclislere otur!”

Allahın anıldığı meclisler nasıl olur? Onu biraz izah edelim:

Şurası mesela Allah'ın anıldığı bir meclistir. Allah yanıltmasın, şaşkırtmasın; siyaset yapmıyoruz, dünya işi konuşmuyoruz. Gıybet etmiyoruz, dedikodu yapmıyoruz. Allah'ın adını anıyoruz. Rasûlüllah'ın sözünü söylüyoruz. Eski peygamberlerden Lokman Hekim'in hikmetlerini anlatıyoruz. İnsanlara ahiretin, dünyanın inceliklerini söylemeye çalışıyoruz.

Burası bir ilim meclisi işte bak! Burası Allah'ın anıldığı bir meclis...

Yâni Allah'ın zikredildiği meclis demek, her zaman ille böyle bir halka olup da. “Allah, Allah, Allah...” veya “Lâ ilâhe illa'llah, Lâ ilâhe illa'llah...” denilen bir meclis demek değildir. Bu manaya almak mecburiyeti yoktur. İçinde Allah'a rağbet, ahirete rağbet, dine imana ait bir hakikatin anlatılması, imanın coşması, bilenmesi, kuvvetlenmesi gibi bir tesir olan her yer zikir meclisidir. Yani zikir sözünün mânâsı genişdir.

Çünkü böyle meclislerde insanın kalbi Allah'ı anıyor, Allah'a kul olduğunu hatırlıyor. Allah'a iyi kulluk etmek için, içinde arzular, hevesler yeşilleniyor, filizleniyor. Ondan dolayı burası da zikir meclisidir.

“Böyle bir meclis buldun mu, otur! Alimsen ilmin sana fayda verir orada... Cahilsen, bir şeyler öğrenirsin. Allah o meclise bir rahmet indirirse, sana da pay gelir.” diyor ki, öyledir. İnşallah Allah cümlemizi hissedar eylesin...

يَا بُنَيَّ لَا تَجْلِسْ فِي الْمَجْلِسِ الَّذِي لَا يُذَكِّرُ اللَّهَ
عَزَّ وَجَلَّ فِيهِ فَإِنَّكَ إِنْ تَكُ عَالِمًا لَا يَنْفَعُكَ عِلْمُكَ
وَإِنْ تَكُ غَبِيًّا يَزِيدُوكَ غَبَاءً وَإِنْ يَطَّلِعَ
اللَّهُ عَلَيْهِمْ بَعْدَ ذَلِكَ بِسَخَطٍ يُصِيبُكَ مَعَهُمْ

(*Yâ büneyye! Lâ teclis fi'l-meclise'llezi lâ yüzkeru fihi azze ve celle*) “İçinde Allah'ın anılmadığı bir meclise sakın oturma! Bir toplantıya sakın katılma! Allah'tan bahsedilmiyor. Başka şeylerden bahsediliyor. Öyle bir şeye katılma!

Neden? Çünkü, (*feinneke in tekü alimen la yenfa'ke ilmüke*) sen alim olsan, ilminden bir fayda görmezsin orada. İlmin kıymetini bilse adamlar Allah'ı anacaklardı.

O toplantıda senin ne işin var? Masayı kurmuşlar, içki içiyorlar, eğleniyorlar, kah kah kah, kih kih kih gülüyorlar. Gıybet, dedikodu boş şeylerle uğraşıyorlar. Orada senin ne işin var? Orada sen hocaymıydın, hocayla alay ediyor adam. Veyahut bilmem ne bileyim müslümanmıydın şey yapıyor. Öyle yerlere oturma. İlminin faydasını görmezsin bir.

(*Ve in tekü gabiyyen yezîdûke gabâen*) Eğer sen cahil, kaba saba gabi bir kimse isen, gabavetini arttırır. Oradaki oedepsizlikler, yüzsüzlükler, arsızlıklar senin o halini daha da çoğaltır.

(*Ve in yüttaliu'llâhu aleyhim ba'de zâlike bi-sahatin yusîbuke meahüm*) Eğer Allah onlara bir azap indirecekse, indirirse sana da parçası gelir, sana da isabet eder. Tabii, indirecekse diyor, ya kibarlığından söylüyor. Yani Allah'ın edebli kulu olduğu için “Allah-u Teâlâ Hazretleri nasıl yaparsa, nasıl bilirse öyle yap ar.” diye yumuşak söylüyor ama, Allah'ın adının anıldığı meclise rahmet iner. Allah'ın adının anılmadığı böyle gabavetlerin işlendiği, gabîliklerin yapıldığı meclise de Allah'ın azabı gelir ha. Yani orası da garanti gibi bir şeydir.

k. Müttakî Kimselerle Dost Ol!

يَا بُنَيَّ لَا يَأْكُلُ طَعَامَكَ إِلَّا الْأَتْقِيَاءُ وَشَاوِرِي فِي
أَمْرِكَ الْعُلَمَاءَ

(*Yâ büneyye! Lâ ye'kül taàmeke ille'l-etkîyâu*)
“Ey oğulcuğum!

Yemeğini ancak Allah'tan korkan kullar yesin!”

Yani, demektir ki bu, dostların müttaki kullar olsun. Onlara ikide birde ziyafet çek, varsın onlar yesinler. Dostlarla beraber, o gibi kimselere helâl ü hoş olsun. Ecir kazanırsın.

Meselâ, insan bir oruçluyu iftar ettirse, Allah o oruçlunun sevabından aynen ona da verir. O oruçluya iftar ettirdi diye. İyi kimselerle dostluk etmek, onlara ziyafet çekmek, burada teşvik ediliyor.

Sonra iyi bir insan, müttaki bir insan senin yemeğini yedi mi, o yemekle ibadet eder, namaz kılar. Kötü bir insan yemeğini yedi mi, tamam karnı doydu, şimdi kafası kötülüğe çalışacak. Dışarı çıkar çıkmaz, “Hangi eğlencenin peşinde koşayım? Gönlümü nerede hoş edeyim?” diye düşünecek. Yâni oradaki o taamdan kendisine hasıl olan imkânı şerre kullanır. Sen de böylece şerri desteklemiş olursun.

(*Ve şâvir fî emrike'l-ulemâe*) “İşini alimlere danışarak yap!”

İnsan danıştığı zaman, vebalden kurtulur. Alim kimselere bir iki, üç beş sorarsın, müşavere ile, meşveretle danışma ile yaptığın zaman, Allah indinde mes'ul olmazsın.

“–Niye böyle yaptın?” diye sorulursa;

“–Sordum yâ Rabbi! Onlar benden daha bilgiliydi, bunu tavsiye ettiler; onun için yaptım.” dersin, kurtulursun.

Tek başına yaparsan, isabet edersen ecir alırsın; hata ettiğin zaman, vebal gelir. Onun için, müşavere etmek Kur’an-ı Kerim’de bize emredilmiştir. Peygamber Efendimiz’e emretmiş Allah-u Teâlâ Hazretleri. Peygamberken vahiy ile desteklenmişken, nur -u nübüvveti sahipken, başarı basireti açıkken, gönlü pırıl pırılken Peygamber Efendimiz’e:

وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ

(آل عمران: ١٥٩)

(*Ve şâvirhüm fi’l-emri*) [İş konusunda onlarla istişare et, onlaradanış!] (Al-i İmran, 3/159) diye, ashabı ile meşveret yapmasını emretmiş Peygamber Efendimiz’e...

Neden? Kendisi bildirmiyor mu vahiy ile? Bildiriyor ama, edep...

İslâmî edep; yapacağın bir işi önce düşüneceksin, ondan so nra müşavere edeceksin. Müşavereden sonra azmedeceksin, “*Bi’smi’llâhi’r-rahmâni’r-rahîm*” deyip girişeceksin işe. Meşveretsiz yaparsa insan pişmanlık duyabilir. Meşveretle yaptımı sonu hayırda olsa şerde olsa hepsinden ecir alır.

I. Dünya Derin Bir Denizdir

يَا بُنَيَّ إِنَّ الدُّنْيَا بَحْرٌ عَمِيقٌ وَقَدْ غَرَقَ فِيهَا نَاسٌ
كَثِيرٌ فَاجْعَلْ سَفِينَتَكَ فِيهَا تَقْوَى اللَّهِ وَحَشُوهَا
الْإِيمَانَ بِاللَّهِ وَشِرَاعَهَا التَّوَكُّلَ عَلَى اللَّهِ لَعَلَّكَ
أَنْ تَنْجُو وَلَا أَرَاكَ نَاجِيًا

(*Yâ büneyye! Inne'd-dünyâ bahrün amîkun, ve kad garaka fihâ nâsün kesîrun, fec'al sefîneteke fîhâ takva'llâh, ve haşûha'l-îmani bi'llâh, ve şirâahe't-tevekküli ale'llah, lealleke en tencû, ve lâ erâ ke nâciyen*)

“Ey oğulcuğum! Dünya bir derin denizdir. Dünya bir derin ummandır, pek çok insan onun içine batıp boğulmuş gitmiştir. Dünyaya batmayacaksın. İnsan denizde gider ama batarsa yandı, aşağı gitti mi suyun altına gitti mi boğulur insan. Batmamaya dikkat edeceksin.”

Bununla ilgili bir zat-ı muhterem dedi ki:

“—İnsanın gönlü denizin üstündeki tekne gibidir. Teknenin içine su girdi mi, batar. Gönlüne sokmayacaksın dünyayı yani gaye etmeyeceksin, sevmeyeceksin, dünyaya muhabbet etmeyeceksin. Dünya senin gayen olmayacak.”

Dünya, ahireti kazanmak için sana vasıtaadır. Para kazanabilirsin, mal mülk sahibi olabilirsin, ticaret yapabilirsin, hepsi helâl, hepsi hoş.

Hatta insanın kendi elinin kazancı ile beslenmesi kadar tatlı şey yok. Onun için, büyük veliler kend ileri kazançlarını yerlermiş.

Meselâ, Ahmed-i Yesevî Hazretleri kaşık yontarmış. Kendi emeğiyle geçinirmiş. Hacı Bayram-ı Velî Hazretleri buğday ekip biçermiş, rençberlik yaparmış. Hamîdüddîn-i Aksarayî somuncuymuş, ekmek pişirmiş. Fırın yaparmış, ekmek pişirir satarmış. Kimisi eskiciymiş, duymuşsunuzdur, kimisi pabuç tamir edermiş. Neden? Elinin emeğini yiyor, başkasına yük olmuyor.

Kazanıyor, kazancıyla da başkasına hayr ü hasenat yapıyor, öyle ecir kazanıyor.

İbrâhim ibn-i Edhem Rh.A, Belh şehrinde padişah iken, ondan sonra hak yoluna dönen adam. Sabahları çalışırmış, gündüz. Akşamleyin de çalıştığını getirir ne alırsa arkadaşlarına ziyafet çekermiş. Geç kalırmış tabii, çalışıp gelinceye kadar vakit geçermiş. Bir gün arkadaşları demişler ki:

“—Ya bu hep geç kalıyor, nedir böyle? Karnımız acıktı, beklemeyelim şunu, yemeği yiyelim!” demişler. Yemeği yemişler onu beklemeden, yatmışlar.

O gelmiş bakmış ki, bütün arkadaşları uyuyor. Eyvah demiş hepsi uyumuş açlıktan uyumuşlardır bunlar yiyecek bir şey bulamadılar. Açlık canlarına tak dedi bir köşeye sızdılar hepsi uyudular. Dur şunlara şu getirdiklerimi pişireyim yedireyim d iye efendim ocağa getirmiş sessizce yavaş yavaş. Eğilmiş üfleye üfleye ocağı tutuşturacak efendim, ocağı yakacak pişirecek yedirecek onlara.

Bir tanesi uyanmıř:

“–Ne yapıyorsun?” demiş.

“–Ha uyandın mı demiř iřte geç kaldım kusura bakma demiř, ocađı yakıyorum piřireceđim yemeđi biraz sonra hemen hazır olur filan. Adam bařlamıř ađlamaya... Heeyy demiř biz ne dűřüncelerdeyiz, řu adam ne dűřüncelerde. Onlar geç kaldı beklemeyelim bu adamı, nedir her gűn, geç kalıyor falan diye öyle řey yapıyorlar, o ne dűřünüyor.”

İřte halis insanlar, derece alanlar öyle alıyor. Öyle derece alınıyor. Yani elinin emeđiyle geçinirmiř çok kimse. Öyle dűnyaya eyvallah etmemiřler, dűnyaya kul köle olmamıřlar. Dűnya peřlerinden gelmiř. Ona da aldırmamıřlar. Hasan-ı Basri hazretlerine birisi on tane kıymetli řey getirmiř, elbise. Bilmem kaç dirhemde altın getirmiř. Al demiř onlar sana daha çok lazım olur. Biz demiř böyle řeyleri alırsak, böyle hediyeleri alırsak helak oluruz demiř. Helak oluruz demiř iade etmiř. řeyi yok yani gözü yok.

Bir başka zata da birisi hediye getirmiş. Kıymetli bir para getirmiş. Demiş ki veren kimseye:

“–Sen bu parayı gönöl hoşluğuyla mı veriyorsun?”

“–Gönöl hořluđuyla veriyorum.”

“–Peki, sende böyle çok para olmasını ister misin?”

“–İsterim.”

“–Al öyle ise, bu para sende dursun.” demiş.

“–Efendim niye?”

“—Bak ben hiç istemiyorum bu parayı, sen istiyorsun!” demiş. “Veriyorsun ama istiyorsun, içinde sevgi ve istek var; sen ona daha muhtaçsın!” demiş. “Benim canım hiç istemiyor.” demiş.

İnce böyle manalar nakil etmişlerdir. Veyahut almıştır fukaraya dağıtmıştır. Geceleyin geleni sabahlatmamışlar. Geceleyin böyle dağıtamadığı bir kaç dirhem kaldıysa, rüyalarında kimisi görmüş böyle ateşte paralar kızdırılmış dağlanıyor. Hemen gece kalkıp dağıtmışlar. O kadar dünyaya kıymet vermemişler.

(Fec'al sefîneteke fîhâ takva'llâh, ve haşûha'l-îmani bi'llâh, ve şirâahe't-tevekküli ale'llah, lealleke en tencû, ve lâ erâke nâciyen)

Hani, “Dünya bir deniz gibidir.” dedi ya. Onun arkasından diyor ki, deniz gibi dediği için. “Gemin takvâ olsun!” Yani, insan denize batmamak için, gemiye binecek. E pekiyi dünyaya batmamak için, gark olmamak için, boğulmamak için ne yapması lazım? Takvâ gemisine binsin. Takvayı gemi edinsin kendisine.

“Ey oğulcuğum! Takvayı kendine gemi yap! *(Ve haşûha'l-îmani bi'llâh)* Onun içindeki yiyecek, içecek, hani insan gemiye bindiği zaman doldurduğu malzemeyi de Allah'a iman yap! Efendim o içindeki kürek, şunu bunu levazımat ne ise.

(Ve şiraaha et-tevekküli ale'llah) “Yelkenini de Allah'a tevekkül yap!” Takvâ gemisi, Allah'a iman dolu içi... Yelkeni de Allah'a tevekkül... Tevekkül eyle, öyle yaşa demiş oluyor yani.

(*Le alleke en tencû*) “Belki böyle yaparsan, kurtulursun!” diyor. Bizim halimiz ne olacak? Belki kurtulursun diyor. Takva ehli olacak, Allah’a kâmil iman sahibi olacak. Tam tevekkül ile tevekkül edecek. Umulur ki kurtulursun diyor.

Kim söyleyebilir kat’iyen kurtulursun diye? Bilmiyoruz ki, ince hesap var önümüzde... İnceden inceye hesap var. Allah, Allah kendisini emniyette hissettirip de gaflete daldırmasın bizleri.

m. Kötü Komşudan Sakın!

يَا بُنَيَّ إِنِّي حَمَلْتُ الْجَنْدَلَ وَالْحَدِيدَ فَلَمْ أَحْمِلْ
شَيْئًا أَثْقَلَ مِن جَارِ السُّوءِ وَذُقْتُ الْمِرَارَةَ كُلَّهَا
فَلَمْ أَذُقْ أَشَدَّ مِنَ الْفَقْرِ

(*Yâ büneyye! İnnî hameltü'l-cendele ve'l-hadîde, felem ahmil şey'en eskale min câri's-sûi; ve zuktü'l-mirârete küllehâ, felem ezuk eşedde mine'l-fakri.*)

“Ey oğulcuğum! Ben çok yük taşıdım, demir taşıdım, taş taşıdım. Köleymiş ya, bak ne hizmetler görmüş mübarek! Çok böyle ağır yükler taşıdım; kötü komşudan ağır yük taşımadım.” diyor. Yani insanın sırtında taş, demir taşımasından daha zordur kötü komşuyla uğraşmak demek istiyor.

Buradan şu ders çıkar ki, “Aman biz başkasına kötü komşu olmayalım! Yani bize kötü komşu demesinler. Etraftakini kötü görmeye şey yapmayın. Kusuru kendinizde bulun. Garantili tarafı odur.

Şunu bir bitirebilseydik:

(*Ve zuktü'l-mirârete küllehâ, felem ezuk eşedde mine'l-fakri*) “Çok acılıklar tattım; fakirlikten acı bir şey tatmadım.” diyor

Lokman Hekim. Fakirliği de tatmış, başka acıları da... En acısı fakirlik diyor. Zenginlik kolaydır yani. İnsan zengin olur el-hamdü lillah parasından bir miktarını fakire verir. Verirken de gönlü hoş olur, oh fakire hayır yaptım diye. Kendisi de yer içer, rahat eder. Fakirlik zor. Fakirlikten acısı yoktur. Boynu büküktür zavallılar. Onun için fakirler cennete daha önce girecekmiş.

n. İnsanların Övmesini İsteme!

يَا بُنَيَّ كُنْ كَمَنْ لَا يَبْتَغِي مَحَمَدَةَ النَّاسِ وَلَا
يَكْتَسِبُ ذَمَّهُمْ فَنَفْسُهُ مِنْهُ فِي غِنَاءٍ وَالنَّاسُ مِنْهُ

فِي رَاحَةٍ

(*Yâbüneyye! Künkemenlâyebtağîmahmedete'n-nâsi, ve lâ yeksib zemmühüm, fenefsuhû minhü fî gınâin, ve'n-nâsü minhü fî râhatin*)

“Ey oğulcuğum! İnsanların övmesini istemeyen, sövmesine kınamasına da uğramayan bir kimse olmaya çalış. Yani insanların övmesine aldırma, öyle bir şey bekleme! Onların da sana sövmesini ve seni ayıplamasını, kınamasını zemmetmesi durumuna da kendini düşürme. Böylece nefsi onlardan müstağni olan, insanların da kendisinden rahat olduğu bir kimse ol. Yani insanlara senden zarar gelmesin, sen de onlardan müstağni olarak yaşa.

يَا بُنَيَّ إِنَّ الْحِكْمَةَ أَجْلَسْتَ الْمَسَاكِينَ مَجَالِسَ
الْمُلُوكِ

(Yâ büneyye, inne'l-hikmete ecliseti'l-
mesâkîne mecâlise'l- mülûk)

“Ey oğulcuğum! Hikmet miskinleri hükümdarlar meclisine oturtur. Yani insan hikmet sahibi oldu mu, hakim oldu mu aklı başında, şuuru yerinde doğru düzgün konuşan düşünen biri oldu mu hükümdarların meclisine oturur. Fakir de olsa el üstünde tutulur. Hatta hükümdar olur.

o. Alimlerle Diz Dize Otur!

يَا بُنَيَّ جَالِسِ الْعُلَمَاءَ وَزَاكِمَهُمْ بِرُكْبَتَيْكَ فَإِنَّ
اللَّهَ تَعَالَى يُحْيِي الْقُلُوبَ بِنُورِ الْحِكْمَةِ كَمَا
يُحْيِي الْأَرْضَ الْمَيِّتَةَ بِوَابِلِ السَّمَاءِ

(Yâ büneyye. câlisi'l-ulemâe, ve zâhimhüm
bi-rukbeteyke) Ey oğulcuğum! Alimler ile otur
ve dizlerin ile onlara zahmet ver. Yani diz
dize yakınına böyle sokul. İzdihama kalabalığa
gir. Hani şuradaki toplantıda böyle dizle bir
izdihamı bir şeyi.

(Feinna'llâhe teâlâ yuhyi'l-kulûbe bi-nûri'l-
hikmeti, kemâ yuhyi'l-arda'l-meytete bi-
vâbile'l-matar) “Çünkü Allah-u Teâlâ Hazretleri
hikmet nuruyla ölü kalpleri, çorak toprağı, kuru
o tsuz toprağı bol yağmurla dirilttiğı, yeşerttiğı
gibi canlandırır.”

يَا بُنَيَّ لَا تَتَعَلَّمْ مَا لَا تَعْلَمُ حَتَّى تَعْمَلَ بِمَا تَعْلَمُ

(Yâ büneyye) “Ey oğulcuğum! (*Lâ teteallem mâ lâ ta’lemü*) Bilmediği öğrenme, (*hattâ ta’mele bima ta’lem*) bildiğinle amel etmedikçe...”

Anlatabildim mi bilmiyorum. Bildiğini tatbik etmedikçe yeni şeyler öğrenmeye kalkma. Tabi bu cahil kal manasında değil de bildiğini tatbik et manasına... Eskiler buna dikkat ederlermiş. Bildiğini insan tatbik etmezse, (*el-ilmü bilâ amelin vebâlün*) olduğu için, bilip de yapmamak vebal olduğundan, eskiler bildiğini tatbik etmeye dikkat ederlermiş. İlmiyle amel olmaya dikkat ederlermiş. Onun için de yeni bir bilgiyi öğrenmeye korkarlarmış. Öğrenip de yapamazsam falan diye. Bildiğini tatbik edip, ondan sonra öğrenmeye giderlermiş.

Bir şehre büyük bir alim gelmiş. Herkes hadis yazmaya koşmuş ona. Sen gelmiyor musun demişler? Boynunu bükmüş:

“—Ben daha geçen gün öğrendiklerimi tam tatbik edemedim!” demiş.

Oraya gitse, yeni bir şey daha öğrenecek filan diye. Buradan bize çıkan ders, bildiklerimizi tatbik etmek olsun. Öğrendiklerimizi inşallah tatbik edelim.

p. Kızınca Taşkınlık Etmeyen Kimseyle Arkadaşlık Et!

يَا بُنَيَّ إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تُوَاحِيَ رَجُلًا فَأَغْضِبْهُ قَبْلَ
ذَلِكَ فَإِنْ أَنْصَفَكَ عِنْدَ غَضَبِهِ وَإِلَّا فَاحْذَرْهُ

(*Yâ büneyye, izâ eradte en tuvâhiye racülen, feağdibhu kable zâlike, fein ensafake inde gadabihî, ve illâ fahzerhu*)

Bak bu da enterasan bir tavsiyesi Lokman Hekim'in bize.

Oğluna tavsiye ediyor ama biz de hissemizi alabiliriz.

(*Yâ büneyye*) “Ey oğulcuğum! (*izâ eradte en tuvâhiye racülen*) Bir kimse ile, bir adam ile kardeşlik kurmak istediğin zaman, arkadaş, dost olmak istediğin zaman, (*feağdibhu kable zâlike*) arkadaş olmazdan önce, dost olmazdan önce onu kızdır, gazablandır onu. Ahbaplık etmek istediğin bir kimseyi gazablandır, kızdır.

(*Fein ensafake inde gadabihî*) “Kızdığı zaman o sana adalet ile muamele edebiliyor ise, ölçü içinde hareket edebiliyor ise, taşkınlık göstermiyor ise arkadaşlık et! (*Ve illâ fahzerhu*) Yoksa ondan kork, çekin, uzak dur!”

Denemek yani. Bakalım kızdığı zaman ne yapacak? Çünkü her zaman baklava börek olmaz ki. Bazen sen yorgun olursun, bazen hizmetini iyi yapamazsın, bazen sözünü iyi anlayamazsın, bir

kusurun olur yani. Kızdı beyefendi, ooo artık seni yerden yere çalıyor. Öyle bir kimse ile dostluk etme. Önce bir kızdır bakalım, kızdığı zaman nasıl davranıyor? Diye öyle tavsiye eylemiş.

r. Ahirete Hazırlan!

يَا بُنَيَّ إِنَّكَ مِنْذُ نَزَلْتُ إِلَى الدُّنْيَا اسْتَدْبَرْتَهَا
وَاسْتَقْبَلْتَ الْآخِرَةَ فَدَارُ أَنْتَ إِلَيْهَا تَسِيرُ أَقْرَبُ
مِنْ دَارٍ أَنْتَ عَنْهَا تَبَاعَدُ

(Yâ büneyye, inneke münzü nezelte ile'd-dünyâ istedbertehâ, ve'stakbelte'l-âhirete)

“Ey oğulcuğum! Sen dünyaya geldiğin zaman ahirete yöneldin, dünyaya sırtını döndün demektir. Şu anda yaşıyoruz yabiz sırtımız dünyaya dönük, yönümüz ahirete. Ahirete doğru gidiyoruz.”

(Fedâru ente ileyhâ tesîrû'l-akrabu min dârin ente anhâ tebâad) “Kıyas edildiği zaman, varmakta olduğun yer, ayrılmak üzere olduğun yerden sana daha yakındır. Çünkü bundan ayrılıyorsun, öbür tarafa gidiyorsun.”

Biz de dünyanın içindeyiz ama, sırtımızı dünyaya döndük, ahirete doğru gidiyoruz. Ahiret bize daha yakın... Dünya gidiyor, yavaş yavaş azalıyor, azalıyor; ahiret yaklaşıyor. Ahiret bize daha yakın...

Bundan ne çıkıyor? Yani sen madem dünyaya geldin, o halde dünyadan uzaklaşman başladı.

Daha dünyaya geldiğin gün, ömürden bir şeyler eksilmeye başladı. Ömür eksiliyor gittikçe, bitiverecek bir yerde. Kandilin yağı azalmaya başladı, kullanmaya başladın. Kronometreye basıldı, saniyeler azalıyor. Ömründen bir şeyler eksiliyor. Bu ne demek? Gideceğin yere hazırlan demek. Yani buradan ayrılıyorsun, bırak burayı imar etmeyi, ahireti imar etmeye bak, ahirete hazırlık yap! Ahirete azık hazırla, ahiretin hazırlığını gayretini, kuvvetini düşün; ona göre hareket et!

s. Dilini İstiğfara Alıştır!

Bir iki söz kaldı, onlarla tamamlayalım! Bir dahaki haftayım şeyden başlamayalım.

يَا بُنَيَّ عَوِّدْ لِسَانَكَ أَنْ يَقُولَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي
فَإِنَّ لِلَّهِ سَاعَةً لَا تُرَدُّ

(Yâ büneyye! Avvid lisâneke en yeküle: Allahüma'ğfirlî) “Ey oğulcuğum! Dilini, ‘Yâ Rabbi sen beni afv u mağfired eyle!’ sö züne çok alıştır. Çok mağfired dile Allah’tan...”

Biz şimdi ne diyelim size? *Estağfiru'llah*, *Estağfiru'llah* çok deyin. *Estağfiru'llah el-azim* çok deyin. Öyle diyor. (*Feinne li'llâ hi saatün*) Çünkü Allah'ın bazı mübarek vakitleri vardır. (*Lâ türeddü*) O zaman dua reddolunmaz. O zamana rastlayıverirse “*Allâhümma'ğfirlî... Allâhümma'ğfirlî... Estağfiru'llâh... Estağfiru'llâh...*” dediğin zaman, saatine rastlar ise mağfired olursun. Çokça istiğfar et demek bu...

t. Borç Almaktan Sakın!

يَا بُنَيَّ إِيَّاكَ وَالِدَيْنِ فَإِنَّهُ ذُلُّ النَّهَارِ وَهَمُّ اللَّيْلِ

(*Yâ büneyye, iyyâke ve'd-deyn*) “Ey oğulcuğum! Borç almaktan sakın!” Borçlanmaktan sakın. Borç almaktan sakın. (*Feinnehû züllü'n-nehâri, ve hemmü'l-leyli*) Çünkü o gündüz zillettir insana, borçlusun boynun bükük karşı taraftaki adama. Gündüz zillettir, geceleyin de derttir. Geceleyin de uykun kaçır, falancaya borcum var hala ödeyemedim, bilmem ne. Onun için borcun altına girme diyor.

u. Korku İle Ümit Arasında Ol!

Bu da son hikmet:

يَا بُنَيَّ أَرْجُ اللَّهَ رَجَاءً لَا يُجْرِيكَ عَلَى مَعْصِيَتِهِ

وَخَوْفِ اللَّهِ خَوْفًا لَا يُؤَيِّسُكَ مِنْ رَحْمَتِهِ

(*Yâ büneyye, ürçu'llâhe recâen lâ yücrici'ke alâ ma'siyetihî, ve havfi'llâhe havfen lâ yüeyyisüke min rahmetihî*)

“Ey oğulcuğum! Allah'tan ümit üzere ol, rahmetini um, cennetine sokacak diye temenni et içinden ama, bu ümidin seni günaha sürüklemesin, cür'etlendirmesin! Nasıl olsa Allah beni cennetine sokar falan diye seni günaha daldırmasın!

Ümit sahibi ol ama, günaha kaymadan ümit sahibi ol. Allah'tan kork ama, bu korku seni Allah'ın rahmetinden ümit kestirmesin. "Eyvah, azab-ı cehenneme düşersem!" filan diyekorkmak iyi ama, "Hiç cennetine giremeyeceğim, muhakkak ben cehennemliğim!" gibi düşünce bir içinde, Allah'ın rahmetinden ümit kesme durumuna da getirmesin bu korku...

O halde insan nasıl olacak? Hem ümit besleyecek, hem korkacak. Orta yerde yürürse kâr eder. Bir tarafa meyil ederse, öbür zararlar ortaya çıkar.

Allah-u Teâlâ Hazretleri cümlemizi gaflet uykusundan uyarsın... Öğrendiklerimiz ile amel etmeyi nasib eylesin...

Bak ne kadar bir köle imiş, Allah'ın sevgili kulu olmuş, peygamberi olmuş. Kölelik yapmış, taş taşımış sırtında... Açlığı, fakirliği tatmış bir zatı muhterem. Ne kadar hikmetli sözler söylemiş. Allah bize hikmeti ihsan eylesin... Güzel düşünmek, güzel söylemek, güzel konuşmak, ölçülü hareket etmek nimetine erdirsin...

Fatiha-i şerife meal-i besmele!

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

09. 05. 1982 - İskenderpaşa Camii

[Bütün HADİS DERSLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü